

41. EGO PORTENTUM VESTRUM. — *g. d.* Mea transmigration vobis insolens et portentosa videtur, et revera portendit miserabilem captivitatem vestram, scilicet spoliationem urbis, migrationem civium, execrationem et opprobrium regis vestri. Hebraicum מִפְּתָה *mophet* a radice פָּתָה *ippha*, id est pulchrum fuit, speciosus, elegans, significat signum pulchrum, elegans, speciosum. Rursum, alludit ad פָּתָה *pana*, id est asperit, respexit: hinc significat signum visibile de re futura, vel bona vel mala, admovens, secundum quam vel jucundum est aspectu, vel triste et horrorendum, quod Latini prodigium vel portentum vocant. Sic haec transmigration Ezechielis erat res exterius aspectu jucunda, mira, nova, mimica et ludica; sed significatio erat tristes et horrida; significabat enim similem Judaeorum transmigrationem et captivitatem. Unde subdit: «Quomodo feci, sic fiet illis.» id est vobis. Est enallage personae Hebraeis frequentis.

42. DUX (Sedecias) QUI EST IN MEDIO EORUM (qui inter suos securus agit, nihil timens). IN HUMERIS PORTABITUR. — Sedecias enim, capta Jerusalem, rupto muro horti regis, fugit per desertum, non pedes, sed portatus in sella humeris bajulorum, vel ob ejus pavorem et consternati debilitatem; vel ob mollitiem et effeminationem. *Isaiae* cap. III, 4. Alii vertunt, in humeris portabitur, scilicet gemmas et res pretiosiores.

FACIES EJUS OPERIETUR — a se suisque, ne scilicet ab obvis agnoscat; et ex pudore et dolore, ne urbem captam videat et magis doleat. Sed hoc portendebat eum, et execrandum a Nabuchodonosore. De hoc velamine, uti et portatione in humeris, nihil narrat Scriptura in fine lib. IV *Regum*; ex hoc tamen loco ea configisse constat.

43. RETE MEUM. — quasi dicat: Chaldaeorum persequentium arte, velocitate et industria capitur: Chaldaeii vocantur hic, aut piscatores, quia ad Euphratem fluvium habitabant: apud flumina enim habitare solent piscatores; aut certe venatores, qui in deserto fugientem Sedeciam quasi feram reti ceperunt.

ISSAN SON VIDERIT. — quia antequam eo decerneretur exoculatus est in Reblatha, IV *Reg.* xxv. Haec verba cum non intelligeret Sedecias, putaretque esse contraria verbis Jeremiae, neutrius oraculis credidit, teste Josepho X *Antiq.* cap. x.

Symbolice, Sedecias est schema peccatoris, qui a Nabuchodonosore, id est a demone, oculis, id est consideratione et intelligentia, privatur, Babylonemque dicitur, id est in tartarum. Sicut ergo anceps accipitris oculos obtegit, ut in manu ejus consistat: ita diabolus peccatoris oculos velat, ne videat vanitatem suarum voluptatum et aeternitatem poenarum, quae ipsum manet, ut in ejus manu et potestate conquescat.

Secundo, sicut Sedecias Babylonem ductus est,

eam tamen non vidit: sic haeretici et peccatores, nec suam caecitatem, nec suum statum vident. Nomen haeretici suam Babylonem, id est confusionem doctrinae, non vident, qui eam Jerusalem Dei appellant, qui conciliabula daemonis Ecclesiam Christi naneupant? Scribit Seneca, *epist.* 80, de Harpacte caeca: quod caecitatem suam ignoraret: «Harpaste, inquit, nescis se esse caecam; subinde pedagogum suum rogat ut migret; ait domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa videmus, omnibus nobis accidere liqueat tibi. Nemo se avarum esse intelligit, nemo cupidum.» Apud Aristophanem in *Pluto* stomachatur merito servus in herum, quod ipse videns, Plutum oculis captum sequeretur, causamque dat:

Nam qui videmus ducimus caecos; at hic Sequitur, simulque cogit eadem facere me.

Quot hodie sunt videntes, qui Plutum caecum caeco sequuntur! Plutarchus in *Vita Lycurgii*, eum laudat, quod suis legibus effecerit, ut Plutus apud Spartanos esset ἀνιδίος, id est *tutus a furibus*, et quasi in asylo positus; ἀνιδίος, id est neglectus, quem nemo zelaret; atque ἀνιδίος, id est *pauper*. Docebat enim Spartanos per frugalitatem contemnere divitias, opesque parvipendunt quasi imbecilles et inopes: ideoque, ait Plutarchus, Plutus ex omnibus civitatibus quae sub sole sunt, in una Sparta servabatur τυφλός, id est caecus ac repositus, non aliter quam tabula anima carens, aut vile metallum. At nunc Plutus est caecus, quia divites opes suas reconduunt, ut nunquam videant lucem: et quia oculos mentemque hominum excecant, ut per fas et nefas, per mille labores et pericula insano studio eum consequentur: est enim non ἀνιδίος, sed τυφλός, id est *optabilis cunctis*, in zelo et votis omnium, ideoque non est ἀνιδίος, sed carens asylo, ubique οὐδός, id est *praedae* et rapinae, obnoxius. Nullus enim locus est tam sacer, quem non violet auri sacra fames. Utinam his nostris caecis daretur novus Eliseus, qui Syris militibus caecitate percussis, et Samariam ingressis, ait: «Domine, aperi oculos istorum ut videant. Aperuitque Dominus oculos eorum, et viderunt se esse in medio Samariae.» Utinam, aliquis esset Propheta, qui a Deo hinc caecis lumen impelleret, ut viderent quod videre nolunt, se esse in medio Samariae, id est in medio crudelissimorum hostium, quorum fames non nisi eorum aeternis tormentis exsaturari potest!

16. UT ENARRENT OMNIA SCELERA EORUM (*g. d.* Ut narrent gentibus me non ob infirmitatem, vel crudelitatem, sed ob scelera eos tradidisse Chaldaeis; sicque gentes scient quia ego Dominus, — scilicet, sum justus iudex et malorum ultor.

18. PANEM Tuum IN CONTRIBRATIONE COMEDERIT. — Chaldaeus, in tremore; Septuaginta, in dolore; Hieronymus, in angustia. Ut portandas hoc facio,

quod Iudei in obsidione panem comedent cum anxietate et pavore hostium imminenti. Haec enim egit de futura regis urbisque captivitate: nunc redit ad ejus obsidionem, in eaque famem et trepidationem.

AQUAM TUAM IN FESTINATIONE ET MORORE BIBE. — Septuaginta, in tormento et anxietate; Chaldaeus, in desolatione et stupore; Hebraeus, in concussione, id est in tremore et anxietate aquam bibe.

49. IN SOLLECITUDINE. — Chaldaeus, in tremore; Septuaginta, in indigentia.

IN DESOLATIONE. — Chaldaeus, in stupore; Septuaginta, in interitu, id est in desperatione.

UT DESOLETUR (quia desolabitur, id est evacuetur) TERRA (et destituetur) MULTITUDINE SUA — tum civium, tum frugum et opum.

22. IN LONGUM DIFFERENTUR DIES. — scilicet calamitatis et vastitatis praedictae a Prophetis. Est moisis: «in longum, id est in sempiternum. Volunt enim dicere prophetium accidit fore irritum et nunquam eventuram, semperque saturam Hierosolymam, et se in ea.

24. NEQUE DIVINATIO AMBIGUA. — Septuaginta, ad gratiam, id est adulatoria, mendax; Hebraice חֲלָאֵל *chalaal*, id est *lubrica*, uti est assentatorum; vel potius *lubrica*, id est ambigua, lubrica sensus, ut in hanc et illam partem torqueri possit, *g. d.* Ego non ambigue, sed rebus et virginis, puta gladiis et plagis manifestis, aperte et distincta castigando Judaeos loquar meas in eos iras et minas, quas Propheta eis intendant, et ipsi irident.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Minatur falsis prophetis, qui pacem et prospera populo pollicebantur, quod instar parietis luto absque paleis illius imbre et grandine divina vindicta prosternerentur. Secundo, vers. 17, idem intonat mulieribus, puta pseudoprophetissis, quae consuebant puerulos sub omni cubito, et faciebant cervicalia sub omni capite: haec enim cum ipsis utriculis se dirupturum minatur. Haec a pari facile est adaptare concionatoribus et doctoribus, qui falsa docent, et peccatoribus adulantur.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant: et dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini: 3. Haec dicit Dominus Deus: Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. 4. Quasi vulpes in desertis, propheta tui Israel erant. 5. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praedio in die Domini. 6. Vident vana, et divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: eum Dominus non misit eos: et perseveraverunt confirmare sermonem. 7. Numquid non visionem cassam vidistis, et divinationem mendacem locuti estis? et dicitis: Ait Dominus; cum ego non sim locutus. 8. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, et vidistis mendacium: ideo ecce ego ad vos, dicit Dominus Deus: 9. Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana, et divinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur: et scietis quia ego Dominus Deus. 10. Eo quod deceperint populum meum, dicentes: Pax, et non est pax: et ipse edificabat parietem, illi autem limabant eum luto absque paleis. 11. Dic ad eos, qui limant absque temperantia, quod casurus sit: erit enim imber inundans, et dabo lapides praegraves desuper irruentes, et ventum procellae dissipantem. 12. Siquidem ecce cecidit paries: numquid non dicitur vobis: Ubi est litura, quam linistis? 13. Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum impetatum in indignatione mea, et imber inundans in furore meo erit: et lapides grandes in ira in consumptionem. 14. Et destruam parietem, quem linistis absque temperamento: et aequabo eum terrae, et revelabitur fundamentum ejus; et cadet, et consumetur in medio ejus: et scietis quia ego sum Dominus. 15. Et complebo indignationem meam in pariete, et in his qui limant eum absque temperamento, dicamque vobis: Non est paries, et non sunt qui limant eum. 16. Prophetae Israel, qui prophetant ad Jerusalem, et vident et visionem pacis:

et non est pax, ait Dominus Deus. 17. Et tu, fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quae prophetae de corde suo : et vaticinare super eas, 18. et dic : Haec dicit Dominus Deus : Vae quae consuunt pulvillus sub omni cubito manus : et faciunt cervicalia sub capite universae aetatis ad capiendas animas : et cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. 19. Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, et fragmen panis, ut interficerent animas quae non moriuntur, et vivificarent animas quae non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. 20. Propter hoc haec dicit Dominus Deus : Ecce ego ad pulvillus vestros, quibus vos capitis animas volantes : et dirumpam eos de brachiis vestris : et dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum. 21. Et dirumpam cervicalia vestra, et liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad praedandum : et scietis quia ego Dominus. 22. Pro eo quod morere fecistis cor justum mendaciter, quem ego non contristavi : et confortastis manus impii, ut non reverteret a via sua mala, et viveret : 23. propterea vana non videbitis, et divinationes non divinationis amplius, et etiam populum meum de manu vestra : et scietis quia ego Dominus.

3. Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum (id est sequuntur id quod suggerit et inspirat, non Deus, sed phantasia, humana cogitatio, appetitus et concupiscentia; idque venditant pro Dei oraculis), et nihil vident, — et, id est cum, q. d. Cum nihil a Deo audiant, prophetae quicquid illis in buccam venit.

Nota: Eos vocat insipientes, cum posset vocare falsarios, quia erant sacerdotes, quorum honori consulti dicebant, quod ex ignorantia et insipientia, non ex malitia falsa predicant.

Verum, quia vers. 6 et seq. mendacii eos arguit, melius dicitur, vocari insipientes, id est stolidos et stultos, quia suis mendaciis sibi, aequae ac populo perniciem creabant.

4. QUASI VULPES IN DESERTIS, — id est, in maceris vineae ruptis (ut ex Hebraeo vertit Vatablus), et sepe dirupta, per quam vulpes vineam intrant, quasi sepe sua desertam : haec enim et ab hominibus transmissibus, et a feris carpiunt, vastatur, fitque quasi desertum. Unde Symmachus et Theodotion vertunt, in parietibus, q. d. Sacerdotes hi non sunt pastores et custodes populi, sed lupi et vulpes. Primo, quia occulte et dolose populum vastant, quasi ex insidiis, simulantes se populo commoda loqui, ut ab eo sua luera auceperunt. Secundo, quia timidi, periculo ingruente, hosti se non opponunt, sed quasi vulpes in suis cavernis delitescunt, ita Maldonatus. Unde sequitur : « Non ascenditis ex adverso, » etc. Ideoque eis eveniet illud Psalm. LXII, 11 : « Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt, » ut scilicet a vulpibus terrenis eorum cadavera, ab infernalibus animae vorentur.

Moraliter, nota hic vulpes esse hypocritas et adulatores, praesertim pseudoprophetas et hereticos, ait S. Hieronymus, de quibus Cant. II, 15 : « Capite nobis vulpes parvulas, quae demoluntur vineas. » Uti sola pellis vulpis in pretio est, caetera autem edulis non est : sic species externa hy, occulta bella est, sed interiora plena sunt dolo

et veneno. Carbo vir prudens apud Plutarchum volens Syllam crudeliter vocare et fallacem, dixit eum esse leonem et vulpem. Et Lysander dicebat « addendam esse vulpinam pellem, si leonina non sufficeret, » hoc est, utendum esse calliditate et fraude, cum vires daessent, aut non sufficerent. Et Plato, lib. II De Republ. : « Sibi quisque, inquit, eam vestibulum virtutis umbram circumponere debet, sed ita ut sapientissimi Archilochi vulpem a tergo trahat. » Versutia enim vulpes superat caetera animalia. Qua de re existat apologus apud Plutarchum in Moral. : Cum aliquando, inquit, pardus praese vulpem despicere, quod ipse haberet pellem omnigenis colorum maculis variegatam, respondit vulpes, si id decoris in animo esse, quod illi erat in cute : praestare autem animo esse versicolore et versipelle, quam corpore. Idipsum indicat vulgare proverbium : « Vulpes non corrumpitur maneribus, » Aves enim et ferae capiuntur esca, vulpes non item. Et alterum : « Vulpes esurienti somnus obrepiit. » Dum enim famet vulpes, dat se somno, tum quia physice somnus famem et sitim sopit et extinguit, tum quia vulpes, urgente fame, somnum simulat, ut allectas gallinas capiat et devoret. Et tertium : « Vulpinari cum vulpe. » Et quartum : « Vulpes multa, cehinus unum novit, » scilicet exerere spinas quasi aculeos, quibus se instar globi involvit, dum canes eum persequuntur.

Hanc autem egregie callent hereticis, praesertim Calvinisticis, qui latent, et furtim in urbes et provincias irrepunt ut vulpes, sed cum flant verum domini, grassantur ut leones. Docuit hoc eos Calvinus, qui per Lutherum subdole specioso titulo, quasi reformator religionis tam Lutheranae, quam Orthodoxae : « Ingressus est vulpes : » mox Lutherum supplantans : « Regnavit ut leo : » tandem ringens et blasphemans : « Mortuus est ut canis, » uti in ejus Vita Bolsecus et alii referunt. Pythagoras non aliam ob causam aiebat, gustanda non esse ea quae nigram habent caudam,

nisi ut nos doceret hypocritarum insidias esse declinandas. Etsi enim candorem et amicitiam per se ferant, cauda tamen tetra est, finis nequam, et propositum perversum. Poeta cum narrat Acteonem a canibus suis, quos aiebat, fuisse devoratum, nihil aliud significare voluerunt, ait Phavorinus, quam eum, qui suos laudatores et adulatores alit et fovet, ab illis ipsis, quos educavit, non raro devorari et consumi. Canis enim, capite et cauda hero suo bliandens, symbolum est hypocrite et adulatoris.

5. NON ASCENDISTIS EX ADVERSO, — hostium, vel potius, ut sequitur, Domini Dei, qui hostes Chaldaeos immitit in murum vineae, id est urbis Jerusalem, diruptum. Unde Hebraice est : Non ascendistis in fracturas, vel interruptiones. Ita Pagninus. Septuaginta vertunt : Non steterunt in firmamento.

NEQUE OPPOSITIS MURUM (Hebraice ut et Vatablus vertit, neque sepivistis sepe) pro domo Israel, ut staretis in prelio in die Domini, — cum scilicet Dominus, quasi dux hostium urbem intrasset, ut scilicet ire et vindictae Dei per preces et sanctimoniam resisteretis, et de ejus clementia reportaretis victoriam. Comparat populum urbi, leges et sanctitatem muris, peccata muri rupturis. Reprehendit ergo falsos prophetas, quod vitae populi non emendaverint, quodque pro eo intercedendo, Dei iram ab eo non averterint.

Disce hic quanti zeli, orationis et sanctitatis debeant esse praelatus et praedicator, nimirum ut se deo irascendi quasi murum opponant. Ita se ei opposuit Moses, dicens Exodi XXXII, 32 : « Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo, quem scripsisti. » Et S. Paulus, Rom. IX, 3 : « Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. » Ita serviente Dei incendio in murmuratores, Aaron obtulit thymiam, stansque inter mortuos et vivos, stilit iram et plagam Dei, Num. XVI, 48. Ita Jeremie ait Deus cap. VII, 16 : « Ne obsistas mihi. » Audi rursus S. Gregorium, II part. Pastor. cap. IV : « Ex adverso ascendere, est pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prelio stare, est pravus decertantibus ex amore justitiae resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid aliud est quam tacendo terga prebuisse? qui nimirum si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. »

6. ET PERSERVERAVERUNT. — Chaldaeus : Impudenter asseverarunt ad confirmandum sermonem suum.

8. ECCE EGO AD VOS. — Chaldaeus : Mittam iram meam in vos. Est aposiopesis.

9. ET ERIT MANUS MEA (id est ultio, et, ut Chaldaeus, plaga potentia mea) super (falsos) PROPHETAS. — Ita et Elias 400 prophetas Baal occidit, III Reg. XVII, IIIa subito et misere omnes pene haereticarum perierunt. Arius crepitit medius, ut Judas : Julianus Apostata e caelo hasta confossus

est; Joannes Hus combustus; Mahomet apoplexia peremptus; Lutherus domiens cum sua pellice nocte est suffocatus; Manicheus a rege Persiarum vivus excoriatus; Calvinus a vermicibus corrosus est. Hoc est quod ait Isaias, cap. XLV, 16 : « Abierunt in confusionem fabricatores eorum. » Sic e caelo ferietur Antichristus cum suis copiis, Apocal. XX : « Ignis descendit a Deo de caelo, et devoravit eos. »

IN CONCILIO POPULI MEI NON ERUNT, — q. d. Non vocabuntur ad concilium seniorum in Jerusalem post reditum et Babylone, I Esdrae, cap. X. Unde Chaldaeus vertit : Non erunt in secreto; Vatablus, in arcana. Secundo, « in concilio, » id est in cretu populi redeuntis et captivitate non erunt. Septuaginta vertunt : Non erunt in doctrina, vel institutione populi, id est amplius non docebant populum, docendi munere privabo eos.

ET IN SCRIPTURA DOMUS ISRAEL NON SCRIBENTUR. — Id est in catalogo Israelitarum viventium, et redeuntium a captivitate non scribentur, quia morientur. Talis enim catalogus Hebraeorum exeuntium Aegypti lexitur, Num. II, et redeuntium a Babylone, I Esdrae VIII. Hic catalogus dicitur liber vitae et viventium : inde translatus est ad vivente et Beatos in caelo.

10. DICENTES : PAX. — « Pax, » id est prosperitas, q. d. Ego minor bellum videntem, ut respiciat : illi promittunt pacem, et sic fovent populum in suis peccatis.

IPSE EDIFICABAT PARIETEM. — Id est primus pseudopropheta statuebat parietem, id est falsam predictionem; hanc alii assentando oblinebant, et approbabant. Ita Vatablus. Secundo, S. Hieronymus : « Deus, ait, per legem et minas Prophetarum edificabat parietem populi; sed falsi prophetae oblinunt suis mendaciis. » Tertio, Scholasticus : « Paries, ait, est doctrina falsorum prophetarum, quam oblinunt orationis elegantia. » Quarto, optime Prado et Maldonatus. Ipse, scilicet populus, parietem, id est seipem et murum suum vineae, id est urbis et regni, ruentem et ruptum, puta Dei protectionem, quae Judaeae erat instar muri, ab ea se subducentem, conatus est restaurare auxilio humano, maxime Aegyptiorum, sed vano. Hunc laetabant falsi prophetae, liniendo male compactum parietem luto absque paleis, id est vanam fiduciam in Aegyptiis confirmando mendacibus promissis : cum potius hunc murum evertere debuissent, et alium ex spe in Deum, exque Dei ope et clementia a fundamentis construere, inquit Theodoretus.

Nota: Fabri solent parieti, ad eum firmandum, crustam inducere, sed ex calce et luto non friabili et soluto, ut hi faciebant; sed paleis et stramine mixtis colligato et constricto. Sicut ergo lutum sine paleis, supervenience pluvia, labefit et accidit : sic omnes pseudoprophetae rationes, quibus pacem et securitatem populo promittebant et confirmabant, bello ingruente, labefactae

sunt. Dicendo vero linituram non duraturam, satis inquit firmam non fore murum. Eam enim non tantum ornatum, sed et firmitati muri subservire, patet ex Amos vii, 7, ubi cum Dominus trullam deponit, et murum linitre desinit, casura populi fortitudo premonstratur. Ita Ribera, et ex eo Dalrio, *adag.* 677.

Pulchro S. Gregorius, et habetur XLVI dist. cap.: *Sunt nonnulli* : « Parietes, inquit, nomine peccati duritia designatur. Edificare ergo contra se parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantes adulantur; ut quae illi perverse agentes edificent, illi adulantes quasi nitidum reddant.

11. ABSQUE TEMPERATURA, — absque paleis, quibus utatur et miscetur argilla, sive cimento. Hebraice enim est eadem vox, quam paulo ante interpres vertit, *absque paleis*, scilicet *תפל* *taphel*, quae proprie significat *insulsum*. Unde Aquila vertit, *insulsum*, id est *sine sale*: quia, ut caro sine sale, sive insula, non est solida et firma, sic nec lutum sine paleis. Aut potius Aquila haec accepit non de luto, vel arenato, sed de albario ex calce, quod non est idoneum ad liniendum, nisi calx pura salis, et coriorum praesegminibus miscetur, et recto maceretur temperaturque, teste Vitruvio, lib. VII, cap. ii et iii. Noster interpres, Chaldaeus, Symmachus, Vatablus et alii de aenato acceperunt; Septuaginta et Theodotion vertunt, *stultitiam*: quia insula cogitatio, et oratio sine sermo, carens salae discretionis et sapientiae, est stulta. Vertunt ergo: *Et ipsi liniunt cum stultitia*.

DADO LAPIDES PREGRANDES. — Sic et Septuaginta *καταπέλας*, id est *catapultas*, quae lapides magnos ejaculantur: Hebraice *תלבוש* *elybis*, id est *grandis operentibus*. Ita S. Hieronymus, Pagninus, Forsterus, Marius et passim Hebraei, ubi haec vox alibi non reperitur. Per imbram, lapides, ventum, procellam sive tempestatem, intelligit inuictum Chaldaeorum, qui quasi procella Iudaeam obruit et evertit. Ita et Chaldaei.

14. REVELABITUR FUNDAMENTUM, — id est everteitur usque ad fundamentum, et illud revelatur et apparet.

ET CADET (PARIES) ET CONSECRETUR, — scilicet is qui parietem linit. Corrigenum videtur cum S. Hieronymo, *consumentur*, scilicet linitores, fabri prophetae. Unde Hieronymus, Chaldaeus et Septuaginta habent, *consumentur*, scilicet, o vos linitores!

15. NON EST, — id est corrui murus cum edificentibus et linitibus.

16. PROPHETE ISRAEL. — Tolle punctum ante « prophetae, » et lege: « Qui linitum eum prophetae Israel. » Licet Romani codices habeant punctum: quod videtur esse mendum preli.

17. PONE FACIEM TUAM, — id est vultu obfirmato et minaci loquere non ad viros, uti haecenus: sed

ad mulieres pseudoprophetas. Licet Scholiastes viros putet hic vocari feminas, ob affectionem muliebrem, qua molles pulvillos omni cubito consuebant. Sic de Jove ait Poeta:

Consiliis, et Libys desinit laetitia regis.

Transit hic a viris ad feminas prophetidas (licet aliqui per feminas accipiant viros effeminatos, et effeminantes alios), quarum par erat falsitas, major impostura ob blandiloquentiam. Tales Montano heresiarchae fuerunt « Prisca et Maximilla, quae vaticinatione mendacii fidem subverterunt veritatis, » ait S. Hieronymus. Hinc proverbium: « Mulierum exitia. » Mulieres enim omnium fere calamitatum auctores viris fuerunt. Testis est Pandora Hesiodi, testis Helena Trojana, testis Dejanira quae Herculem inermem, testis Danaëum fabula, testis Lemiarum mulierum historia, testis Cleopatra, testis Dalila, testes amasie Salomonis, testis Eva. Quanquam major est culpa viri, qui sapientior ab inbecilla et insipienti muliere se regi et decipi palitur. Quod enim animus est corpori, id virum oportet esse mulieri. Vetus est sapientis dictum: « Ne fidem habeas nec emorienti feminae. »

18. VZ QUE (ita legendum cum Hebraeo, Septuaginta et Romanis, non qui) CONSUNT PULVILLOS SUB OMNI CUBITO MANUS: ET FACIUNT CERVICALIA SUB CAPITIS UNIVERSE JATIS, — id est, va falsis prophetis, quae Judaeis in suis vitis et rebellionem adulantur, illosque fovent, ut in eis secure et molliter quiescant, promittentes pacem, id est securitatem et prosperitatem, quasi Chaldaei Jerusalem non sint expugnaturi. Apposito viris tribuit edificare parietem et incoerere, mulieribus vero pulvillos et cervicalia suavia. hoc enim est feminarium, illud virorum: Pulvillos ergo est delicata et voluptuaria vita: hanc consunt, qui dicunt: « Ede, bibe, ludo; post mortem nulla voluptas. » Ita Origenes, S. Hieronymus et alii passim. Hinc

Secundo, Polychronius et Theodoritus: « Pulvillos, inquit, et cervicalia sunt omnes et blandiores sermones ad lucrum compositi, qui ad tempus titillant auditum, sed animas evocant. » Sic et Gregorius, XVIII *Moral.* 17: « Quisquis, aut male audentibus adulatur, pulvillum suo capite vel cubito jacentis ponit; ut qui corripit eius culpa debuerat, in eo fultus laudibus in pulvillum quiescat. »

Tertio, Lyranus, Vatablus et Bidorus Clarus putant mulieres has vere pulvillos et cervicalia consuisse, ac per ea prophetae, vel alios prophetare docuisse. Audi Clarium: Muliercule magica instructae arte consuebant pulvillos, et citantium virorum axillis inducebant, et pepala, hoc est tenuissimos lineos pannos, imponebant caputibus eorum, quasi per haec indumenta apud fierent ad suscipiendum oraculum sacrum. Quia et ipse interim ea quae commenta erant, insipientium ingerebant auribus, quod scilicet haec

vel illa eisventura essent. Verum haec commenta nova videntur et frivola, ac a communi interpretum sententia dissona. Censent enim interpretes passim, pulvillos hic et cervicalia proverbialiter sumi, non proprie, esseque adagia.

Hinc quarto, accipit Graecus Scholiastes, Polychronius et noster Prado, qui Hebraicum כסות *kesot*, quod Noster vertit, *pulvillos*, vertunt *glybastera*; et Hebraicum כספחות *misphachot*, quod Noster vertit, *cervicalia*, vertunt *magica*, id est *amuleta magica*, scilicet chartas, bullas, catenas reticulatas, quae collo vel brachio appendebantur, quasi his tui futuri essent homines contra hostes, gladios et omnes incursum; quibus haec venustae lucrum captabant, et simul venabantur quasi hoc reti suo animas daemones; et haec amuleta a Nostro vocari *pulvillos* et *cervicalia*, quod in his, quasi molli pulvino securi conquiescerent, putat Prado.

Sed verius videtur, tam Graecae quam Hebraeae voces jam dictas, proprie significare reticulatum operculum, et velamen (unde Septuaginta vertunt, *περικεφαλαίαι* vel *κεφαλαια*, id est *cervicalia* et *velamina*, vel additamenta; et Symmachus vertit, *κεφαλαίαι* vel *κεφαλαια*, id est *pulvillos* sub cubito et *cervicalia*) quod alicui rei circumligatur, vel apponitur, ac precluditur ad eam legendam et ioveandam, ut sunt pulvilli et cervicalia. Ita enim vertunt Chaldaei, Septuaginta, S. Hieronymus, Theodoritus, Vatablus, Lyranus, Pagninus, Clarus aliique insignes Hebraei, qui censent כסות *misphachot* poni כספחות *misphachot* (commutatione litterae כ in viam פ); *misphachot* autem significare linbamina, a radice פח *apach*, id est explanavit, explicavit, distendit, ut fit in lint-aminibus et velis. Sic כסות *kesot* significare pulvillos clarum est: radix enim כסה *issa* significat tegere, operire. Unde כסה *isse* significat sedem, solium, quod pulvillo tegitur et operitur. Favent linguae vulgares huic voci affines: sic enim Itali dicunt *cussinetto*, Hispani *cozin*, Galli *coussinet*, Flandri et Germani *cussen*. Consuere ergo pulvillos et cervicalia est adagium significans palpare, adulari (1). Nam, ut Plutarchus, lib. *De Discrimine adulatoris et amici*, adulationes similes sunt pulvillis et cervicalibus, quae cum videantur incumbendum capitibus resistere et reniti, cedunt magis et obsecundant. Sic enim et adulator assumit fucam dicendi libertatem,

(1) Ducta est similitudo a pulvillis, quos veteres non, ut nos, sedentium lumbis supponebant, sed pro ritu discumbentium, quo tunc utebantur, cervicalibus vel humeris recumbentium solent subternere. Hinc Martialis, *Epigramm.* lib. III, 81:

Jaet occupato Galbanus in lecto,
Cubitis tradit hinc et inde coivras
Efficit ostro, sericisque plumis.

Haec vide in Dongtaei *Analectis S. Script.* pag. 280. Apposite viris tribuit edificare parietem, mulieribus pulvillos applicare.
(Rosenmuller.)

XII.

et subinde quaedam caput et reprehendit, videturque attolli et tumere: ut subsidens et contrahens sese capiat, et pariter abripit in ipsam se conjicientem. Et hoc est quod subdit Propheta: « Ad capiendas animas. » Simili praebrat Plautus et alii dicunt: « Consuere dolos, fraudes, mendacia. » Ita Origenes, Theodoritus, S. Hieronymus, S. Gregorius, XVIII *Moral.* iv, Delrio *adag.* 908, et alii passim. Vere S. Hieronymus *ad Eustochium*, epist. 19: « Quoniam, inquit, mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mulata est, et quadam, ut ita dicam, pipervis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. » Deo ergo placet non adulatione blanda et fallax, sed veritas severa et mordax. Porro Syrus vertit: *Cervicalia et operimenta*; Arabicus Antiochenus: *Pulvillos pro cubitis manuum, et operimentum omni capiti*; Arabibus Alexandrinus: *Va illis qui consunt pulvillos, ut incumbant cubiti manuum, et tevant et faciunt sudaria* (velamina) *omni capiti*. Primus ergo sensus, uti communis, ita verior videtur, etque secundus connexus est et subservit.

Moraliter nota: *Pulvillos*, id est voluptas, est rete quo diabolus capit animas. Hoc ergo ingens Ecclesiarum et Rerumpublicarum est calamitas et certa ruina, cum pastores vita populi non insecutantur, sed his se conformant, isque adulantur. Deplorat hoc S. Hieronymus de sua patria Stridone, epist. 43 *ad Chrotonium*: « In mea, ait, patria rusticitatis veracula Deus venter est, et in diem vivitur: et sanctior est ille, qui diffor est. Accessit huic patellae dignum operculum, Lupicinus sacerdos, secundum illud, de quo semel in vita Crassum risisse ait Lucilius: Similem habent labra lactucam, asino carduus comederit, videlicet, ut perforatam navem debilis gubernator regat, et caecus caecos ducat in foveam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. » Rursus discit hae vita subditorum tales pulvillos, id est pastores, querere et mereri: culpa ergo auditorum est, quod Prophetae, id est praecones, sint blandi, fallaces et mendaces. Dicunt enim a videntibus: Nolite videre: loquimur vobis placentia, videte nobis erodere, cesset a facie nostra Sanctus Israel, » *Isaia xxx, 10*; et S. Paulus, II *Timoth.* iv, 3: « Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacerabunt sibi magistros, praevocantes fricionem et titillationem magistrorum, quae de more in dolorem et cruciatum desinit. Ita, ut vere ait Cicero, orat. pro *Cato*: « Amores et deliciae mature et celeriter deflorescent, et in omnibus rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est, » et Boetius, lib. III, metr. 7:

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulus agit fructes,
Apiumque par volantium

Ubi grata mella fudit.
Fugit, et nimis tenaci
Ferit ioca corda moran.

Huius rei appositum symbolum est Hypanis fons, qui, teste Herodoto, lib. IV, quinque dierum via dulces, sed exiles fundit aquas: deinde post aliorum quatuor dierum iter, dat amarissimas. Item paradisi, quae suavi odore dorcadæ et capras ad se allicit, mox arripit et laniat. Ita Platarchus lib. *Contra voluptatem*.

VIVIFICABANT ANIMAS, — promittebant animabus, id est hominibus, vitam et salutem; sed falso.

19. VIOLABANT ME AD POPULUM, — dicentes se agi et prophetae ex spiritu meo, cum suo agerentur. Aque enim injuriam est Deo, si prophetas Dei deos esse humanas, ac si humanas deos esse divinas; utrobique enim Deus miscetur et equiparatur homini, ac consequenter utrobique fit mendax. Num omnis homo est mendax.

PROPTER PUGILLAM HORDEI, — *g. d.* Suae prophetae mercedem vitem exigunt et referunt, sicut frustum panis et pugillam hordei. Vide quam vili pretio peccator animam suam immortalem et divinam vendit peccato et demoni.

UT INTERFERENT UT PREDICERENT INTERITUM PROPHETIS VERIS QUI NON MORIUNTUR. — Hebraice, qui non moriuntur, id est mori non debent, mortem non sunt meriti.

ET VIVIFICABANT (id est vitam promitterent falsis prophetis et Judæis, qui) NON VIVUNT. — Hebraice, qui non vivunt, id est vivere non debent, sed occidendi sunt. Nimirum, ut predicarent fore, ut si qui cum Iechonia se dederent Chaldeis morerentur, qui tamen salvi futuri erant: atque ex adverso salvos fore eos, qui Hierosolymæ manentes Chaldeis resisterent, qui tamen occidendi erant. Ita Maldonatus. Loquitur de vita et morte, primo corporis et presentis, deinde animæ et æternæ. Aliter Prado, *g. d.* Quia suis veneficiis occidebant sanctos, et vitam servabant impiis tentibus eorum amuletis.

Moraliter S. Gregorius, hom. 27 in *Evang.*: «Non morientem vivificat, inquit, qui justum damnat; et non victurum vivificare nititur, qui reum a supplicio absolvere conatur.»

20. ECCE EGO AD PULVILLOS (scilicet propheta et prædico eis exitum, quia sunt quasi rete, quo) CAPITIS (hebraice *vanantim*, quasi aucupes) ANIMAS VOLANTES, — id est animas quasi aves volucres. Est apostolis. Minus recte Clarus vertit: *Ut sint ad volantes, q. vententes ad eos, g. d.* Alliciant animas mendacis suis ut eas perdant. Minus enim apte Pagninus et Vatablus vertunt, *ut volent*, id est volent e corpore.

Nota: «Animas» vocat «volantes», id est animas que sunt quasi volucres, sicut adulatores erant quasi aucupes. Persistit enim in metaphora aucupii et venationis. Intelligenda est ergo nota comparationis «quasi volantes», id est quasi volantes sive volucres, id est quasi aves. Verum,

quia noster Interpres vertit non, volucres potentialiter, sed, «volantes» actu; hinc plus significatur, scilicet hosce aucupes animas capere dum volant, quando plane secure videntur, nec alios laqueos cogitant aut metuntur, uti videmus fieri in retibus ex alto, puta ex arbore, vel inter arbores suspensis. Sic tropologicè demon per se, et per suos hosce aucupes, similesque, maxime insidiatur et tendit laqueos animabus, dum ex peccato vel mundo, ad statum gratiæ vel perfectionis in altum evolare cogitant, uti experimur omnes. Quocirca Psaltes *Psalm. LIV, 7*: «Quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columbas, et volabo (ut voleam ex hisce laqueis), et requiescam?» Ita S. Antonius vidit totum aerem et mundum plenum laqueis, quibus capiebantur animæ in altum evolantes; cumque ingemisceret, diceretque: «Domine, quis evadet hosce laqueos?» audit: «Humilitas,» hæc enim sub laqueis dimittendo se exhibitor. Sic mulieri, i. e. Ecclesiæ, cui insidiatur Antichristus, «date sunt alæ, ut volaret in desertum,» *Apoc. XII, 14*. Sic Osæ cap. *IX, 11*, ait: «Ephraim quasi avis avolavit.» Et *Prov. VI, 5*: «Ernere quasi dâmla de manu, et quasi avis de manu aucupis.» Jeremias quoque fugit, *Thren. III, 52*, dicens: «Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis.»

Nota secundo: «Pulvillus» hosce comparat retibus, tum quia delicatioris mollietatis et elegantie causa, forinsecus solent esse ac pichi, vel texti opere reticulato, puta ocellati instar retis, tum quia illis quasi retibus capiebantur animas, *g. d.* Sicut aucupes reti capit aves, sic vos pulvillus vestris reticulatis capitis animas. Aliter Delrio, *adag. 904*, ubi censet in pulvillis almid ad areolas, quas aucupes avibus concinnant. Sed areolæ non sunt pulvilli; nec pulvilli, sed retia et escæ avibus capiendis concinnari solent. Vere S. Augustinus in *Sententiis*, sentent. 137: «Adulantium, ait, lingue alligant animas in peccatis. Delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudator auditur.»

DIRUMPAM EOS, — ostendendo falsitatem vestrum promissionum de pace, ut non mollior, sed dure ab hoste tractemini: delicis enim, relaxatio, dissolutio et voluptas, que sunt pulvilli et cervicalis peccatorum, non sicut vos agnoscere Deum, nisi discendantur, ait Scholiastes. Sique «animas,» quas vos capitis quasi aucupes, «dimittam ad volandum,» id est in libertatem: quod cum more avis e laqueo ereptæ. Aliter Prado, *g. d.* Dirumpam amuleta et præstigias vestras quibus quasi reti, animas incantatis et capitis. »

Nota: In Hebræo est eadem vox פורדות *leporochot*, quam hoc versu Interpres vertit, *ad volandum*, versu vero præcedens vertit, *volantes*. Itaque *ad volandum*, subaudi, natus et paratus: quod idem est cum *volantes*, id est voluturientes. Aut potius *in leporochot*, potest accipi ut articulus, et tum significat *volantes*, potest et accipi ut præ-

positio, et tum significat *ad volandum*. Sagax ergo Interpres priori loco vertit, *volantes*, quia ibi agebatur de aucupio; quo animæ quasi aves volantes capiuntur: hic vero vertit, *ad volandum*, quia agitur de earum liberatione, qua Deus laqueos dirumpens, animas hasce expedit ut volent quo capiunt. Ita S. Hieronymus, «Deus, inquit, dirumpit pulvillus earum, qui instar retium volantes animas capiunt, ut, postquam rupti fuerint, liberam habeant volandi potestatem.» Ita et Clarus, et Delrio *adag. 904*.

21. NEQUE FRUNT ULTRA IN MANIBUS VESTRIS (in potestate vestra) AD PRÆDANDUM, — ut eas deprædamin, *g. d.* Non patebunt amplius prædæ manuum vestrarum.

22. MOERERE FECISTIS COR JUSTI (prophetando tristitia, et mortem: atque ex adverso) CONFORTASTIS MANUS IMPII, — prophetando ei læta et vitam, eo quod daret vobis munera.

23. VANA NON VIDERITIS. — Chaldeus: *Falsa non prophetabilis*, quia occidam vos, vel peste, vel gladio Chaldeorum.

Moraliter, dicitur hoc capite quantum malum sit adulatio. Hac deceptus fuit Justinianus, alias sagax Imperator. Huic enim Tribonianus jurisconsultus, prave illi adulans, ingressit, teste Suida in voce *Tribonianus* (ex quo idipsum narrat *Theatrum vite humane*, vol. XIII, lib. II, pag. 2832): «Non moriturum ipsum, sed una cum corpore in celum migraturum.» Quis non rideat principis adulatorem hunc fontis et exaltantis stoliditatem? qui adulatori minus certe credidisset, si Agapet Pontificis moniti meminisset, sic ad eum scribens: «Amplere eos, o Imperator, qui bonorum te consiliorum admonitionem volunt, non eos qui adulari sepe student. Illi enim quod expedit rovera, perspicunt; hi vero ad ea que placent potentibus, respiciunt, corporumque umbras imitantis, singulis eorum diebus applaudunt.»

C. Caligula, teste Dione lib. LIX, cum pro deo haberi vellet, atque adeo vidiri rem cum luna habere, quasi-ut a Vitellio, vidisset se cum deo congressi? Hic Vitellius: quasi perculsus, oculis in terram demissis: «Satis, inquit, domine, vobis diis licet invicem videre.» Ita adulator, et quidem senator. Sincerior fuit sutor ille Gallus, a quo cum idem Caligula pro tribunali sub specie Jovis sedens quaereret, «Quidnam ipsi videretur esse?» respondit: «Magnum deliramentum.»

Parisiis ostenditur os cloacæ in foro frumentario, in qua sepeliri se jussit quidam, quem sero pœnituit noxiæ adulationis. Regi enim tristi ob angustias rei nummarie suasis, ut ex minimis etiam rebus quas rustici deferunt in urbem, unum aut alterum nummulum exigeret, idque ad hienitium tantum: atque ex eo, cum viderent consularii in urbe, ob populi frequentiam, ingentem vim pecuniæ colligi, plures similes exactiones plebem gravantes excoitate sunt. Qui igitur dederat consilium, cum videret se non idem auctoritatis habere in dissuadendo, quod habuerat in suadendo, in magnos animi angores incidit, penneque de salute desperavit. Atque ut pœnitentiam hanc suam testaretur, equo alios moneret cavere adulationem, testamento cavuit ut in ea cloacæ, in quam totius illius foris sordes confluit, sepeliretur; in quo manet etiamnum in hunc usque diem exactio ab eo suasa et persuasa executio.

Vere dicunt Græci: *Satis est incidere eis xixaxax* *ηδοναξξ*, id est in carnos quam in adulatores. Nam primo, illi mortuos, hi vivos devorant, aiebat Demosthenes; secundo, illi cadaveribus, hi menti oculos erant, dicebat Epictetus.

Aristonymus, teste Stobæo *serm. 12*, aiebat: «Ligna dum augent ignem, consumi ab ipso; opes dum alunt adulatores, ab eis ipsis perire.»

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hyperitis, qui fete verbum Dei a Propheta requirebant, minuitur tum reale, per plagas et verbera; tum factum et fallacem, per pseudoprophetae responsonem. Secundo, vers. 14, edicit, quod, etiamsi Noe, Job et David erant pro Judæis, non eos exaudiret: reliquias tamen ex eis servandas, vers. 22, promittit (1).

1. Et venerunt ad me viri seniorum Israel, et sederunt coram me. 2. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 3. Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis,

(1) PRIMO, proponitur casus seniorum qui accedunt ut *propheta* Prophetam, 1, et primo, Propheta instruitur et iterum consultatione minus sincera, 2, 3; secundo: Deus huiusmodi consultantibus secus quam vellet, responsum, sed dicit, 4, 5.

secundo, datur oraculum, primo, revocans omnes Israe-

litas ad penitentiam; 6; secundo, interminans exitum tum popularibus penitentibus, 7, 8; tum pseudoprophetae dantibus responsum, 9, 10; tertio, ascensu comminationis habere pro fine emendationem populi et agnitionem Dei, 11.

TERTIO, communicatur Prophetae peremptoria et im-

et scandalum iniquitatis suae staverunt contra faciem suam: numquid interrogatus respondebo eis? 4. Propter hoc loquere eis, et dices ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Homo, homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, et scandalum iniquitatis suae staverit contra faciem suam, et venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum: 5. ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis idolis suis. 6. Propterea die ad domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Convertimini, et recedite ab idolis vestris, et ab universis contaminationibus vestris avertite facies vestras. 7. Quia homo, homo de domo Israel, et de proselytis quibusque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit a me, et posuerit idola sua in corde suo, et venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego Dominus respondebo ei per me. 8. Et ponam faciem meam super hominem illum, et faciam eum in exemplum, et in proverbium, et disperdam eum de medio populi mei: et scietis quia ego Dominus. 9. Et propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum: et extendam manum meam super illum, et delebo eum de medio populi mei Israel. 10. Et portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetae erit: 11. ut non erret ultra domus Israel a me, neque polluantur in universis praevaricationibus suis; sed sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum. 12. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 13. Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut praevaricaretur praevaricans, extendam manum meam super eam, et conferam virgam panis ejus: et immittam in eam famem, et interficiam de ea hominem et jumentum. 14. Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel et Job: ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. 15. Quod si et bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam; et fuerit in via, eo quod non sit petransiens propter bestias: 16. Tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia nec filios, nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. 17. Vel si gladium induxero super terram illam, et dixerit gladio: Transi per terram: et interfecero de ea hominem et jumentum: 18. et tres viri isti fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios, neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. 19. Si autem et pestilentiam immisero super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam ex ea hominem et jumentum: 20. et Noe, et Daniel, et Job fuerint in medio ejus: vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium et filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. 21. Quoniam haec dicit Dominus Deus: Quod et si quatuor iudicia mea pessima, gladium, et famem, ac bestias malas, et pestilentiam, immisero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus: 22. tamen relinquetur in ea salvatio eductum filios et filias: ecce ipsi ingredientur ad vos, et videbitis viam eorum et adinventiones eorum, et consolabimini super malo quod induxi in Jerusalem, in omnibus quae importavi super eam. 23. Et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum et adinventiones eorum: et cognoveritis quod non frustra fecerim omnia quae feci in ea, ait Dominus Deus.

1. VIRI SENIORUM. — Id est ex senioribus Israel, pila primores et magistratus: hi enim fere creabantur ex senibus. Unde et senatus a senio no-

mutabilis sententia? Vel, Judaeos refractarios castigaturi, 12; primo, per famem, 13, 14; per feras bestias, 15, 16; per gladius hostium, 17, 18; per pestem omnia vastentem, 19, 20.

QUARTO, adjungitur, quatuor his plagis quantum aeventuris: 21: primo, excepto pro captivis in Babylonem ducentis, 22: secundo, solatium pro iustis, postea de gratia Dei et salute sua edocendis, 23, 24.

men accepit, ait Cicero *De Senectute*. Venerant isti ad Ezechielem, ut eum consulerent, sed fecte: propterea sederunt cum eo: quapropter revelat Deus Prophetae quales sint, nimirum hypocrite, ne miretur si pro ipsorum meritis dure respondeat, aut omnino non respondeat. Hoc est quod ait: « Numquid interrogatus respondebo eis? »

3. POSUERUNT IMMUNDITIAS SUAS IN CORDEBUS SUIS. — Id est, ut Aquila: *Dedecerunt idola in corde suo*, scilicet quasi in altari, id est ea cordi intime impresserunt, cum exterius praese ferant Dei veri

cultum, ac verbi Dei et prophetiae cupiditatem.

ET SCANDALUM INIQUITATIS. — Id est idola quae eis sunt scandalum, et occasio omnis iniquitatis, id est culpe et poenae ac ruinae, ut impingant et corrumpant in omnia mala omnesque plagas.

STATERUNT CONTRA FACIEM SUAM. — ut iis fixe oculos et animum pascent et oblectent, q. d. Animum plene defixerunt in idolis, illorum cultum sibi pro fine, summoque bono constituerunt. Aliter Septuaginta: *Tormentum*, vel poenam *iniquitatis suae staverunt contra faciem suam*: id est, ut Theodoretus, sciunt poenas idololatriae a me decretas, et non curant, sed pergunt in idololatria; atque, ut Scholiastes, impudenter peccant, neglecta mea supplicii comminatione.

NUMQUID INTERROGATUS RESPONDEBO EIS? — Hebraice: *Numquid interrogatus interrogabor*, vel requisitus requirar? id est, licet rogetur ab eis, verene rogatus, et ad respondendum obligatus censeor? p. d. Non: fecte enim me rogant ii qui in corde gerunt et rogant idola. Ita Origenes et Vatablus ac S. Hieronymus, dicens: « Qui cum pristinis vitis ad Prophetam venerit sciscitandum, ego respondebo juxta cor et immunditias suas, ut juxta quod vult et credit, ita et audiat. Non enim meretur correctionem, qui non descendit sed tentandi animo interrogat: nec meretur audire veritatem, qui fraudulentus interrogat, sed suo corde capiendus est. Sic Christus dixit scribis: Quid me tentatis, hypocrite? Et rursum: Nec ego dicam in qua virtute haec facio. » His enim quadrat illud Epicharmi: « Quid caeco eum speculo? »

Præclare Ptolemæus, initio *Almagesti*: « Non disseras, inquit, nisi cum eo qui veritatem concedit; nec respondeas nisi a te quaerenti consilium, et cupide recipienti. »

4. HOMO, HOMO. — Hebraice, *vir, vir*, hoc est quilibet vir, quicumque.

Tropologicè S. Hieronymus: « Duplex, ait, est homo, exterior in ore, et interior in corde. » Vide eum.

EGO DOMINUS RESPONDEBO EI IN MULTITUDINE IMMUNDITIARUM SUARUM. — S. Hieronymus in *Comment.*: *Respondebo ei juxta cor et immunditias suas*; Septuaginta: *Respondebo ei in iis, in quibus tetetur* (id est delectatur) *mens ejus*, q. d. Responsum attemperabo, vel per falsos prophetas attemperari permittam interrogantis affectui et desiderio; uti fecit Michæas Achab regi, III *Reg.* xxii (1). Mentiantur enim se quaerere Dei oraculum, cum potius id ratum fieri cupiant, quod jam in animo suo stauerunt quodque omnino desiderant. In

(1) Theodoretus intelligit *pseudonatas* quos consulunt *Molorum cultores*. Sea de iis versu demum 9 loquitur. Hic loco *veros prophetas* intelligendos esse, quos consulere veniant *falsorum deorum cultui* dediti homines, vers. 1 et 3 argunt, ubi seniores populi idololatriæ, sed verae religionis simulatores, ad nostrum Prophetam venire dicuntur, quos manifeste respiciunt vers. 4-8 dicta. (Rosenmuller.)

his verum est illud S. Augustini: « Deus spargit poenales caecitates (et deceptiones) super illicitas cupiditates, ut poena sibi sit omnis inordinatus animus. » Hebraice *Interseerunt*, *ba*, quod R. David et alii dicunt scribi *ba* per *ba*, sed legi *ba* per *ba*, id est, ut Chaldaeus, *venienti, q. d.* Respondebo venienti, licet veniat pleni cultu idolorum. Ita Vatablus. Vel potius, venienti ad me, pro merito sordium et idolorum ejus respondebo. Verum lectio et sensus Interpretis nostri longe est verior et melior, ut *ba* vel delectatur, vel per pleonasmum redundet.

5. UT CAPIATUR DOMUS ISRAEL IN CORDE SUO. — Id est, ut Israel suo affectui et desiderio obsequens, eo quasi laqueo capiatur, q. d. Ipsi sibi laqueos in corde tetenderunt, quibus illaqueabuntur. Nota appetitus et concupiscentias esse retia et laqueos desiderantii, quibus ipse capitur; et sepe stringuntur. Sic et falsi prophetae, concionatores, confessarii, qui concupiscentias sanctorum fovent, laquei sunt animarum. Vere dixit Sapiens, *Proverb.* v, 22: « Iniquitates suas capiunt impium, et funis peccatorum suorum constringit; » et Isaïas, cap. v, 18: « Vae, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatorum. » Vide ibi dicta, uti et *Rom.* i, 24: « Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum. »

7. DE PROSELYTIS. — *Proseltyti*, id est advena, vocantur gentiles aliunde advenientes, ut inserantur religioni Judaeorum et populo Dei. Hi vocantur timentes Deum, *Actor.* xiii, 46. Nota hic, nolle Deum ut Judaei permittant peregrinos apud se colere idola; multo ergo minus christiani debent haereticos pati suam apud se haeresin exercere, ait Maldonatus.

PER ME, — non per Prophetam verbum, sed per me, et mea flagella, quae ei immittam; aut, q. d. Ego ipse pronuntiabo sententiam meam contra eum. Unde sequitur:

8. FACIAM EUM IN EXEMPLUM, — divinae ultionis, quod profertur, cum eam alicui proponere vel imprecari volent.

IN PROVERBIUM, — in fabulam, ut in ore sit omnium; ut, cum grandem vindictam significari volent, poenam illius appellent, sicut Tantali et Tityi poenas dicimus.

9. PROPHETA, — id est pseudopropheta; nam verus errare nequit.

EGO DOMINUS DECEPI, — id est decipi permisi, non redargui cum possem, toleravi ejus mendaces prophetas et promissiones, ut per eum puniam interrogantes, non me, sed idola et eorum prophetas. Par enim est ut fraudulentum consultori, mendacem deum et prophetam consulenti, ab eodem fraudulentum, captiosum et mendax responsum, sive oraculum detur. Agit enim idola et idololatriæ et pseudoprophetis, ut patet vers. 7, et ex eo quod subdit: « Delebo eum de medio populi. » Nam quomodo Deus decipiat prophetas, ipse de-

clarat, III Reg. xx, 24, ubi deceptus propheta Achab, non aliter quam permittendo ut spiritus mendacii, puta diabolus, eos deciperet. Et ratio ipsa et pietas docent Deum non posse esse auctorem mendacii, uti blasphemavit Calvinus. Alii exponunt « decepti » id est declaravi esse deceptum; alii, « decepti » id est affecti eum pudore et poena quam non expectabat.

Quæres, cur permissio deceptionis in Deo vocatur actio, puta deceptio? Cur ait « decepti », non, permisi decipi?

Respondeo primo, quia permissio in Deo est actio, puta positivum decretum permittendi hanc vel illam deceptionem, hoc vel illud peccatum. Sine hoc enim decreto prævio, nullus *dæmon*, vel homo impius alium decipere, peccare, aut agere quicquam posset, præsertim quia Deus ad deceptionem. uti et ad quemlibet actum peccati, generali suo concursu physice concurrere et cooperari debet; sine hoc enim Dei concursu nil effici, nil produci potest.

Secundo, quia hæc permissio in Deo est certa et effica, certoque ponit effectum. Præseit enim Deus ex eo quod penetrat, et funditus pervidit tum infirmitatem et propensionem humane, tum astutiam, vim et nequitiam diaboliæ voluntatis, quod talis homo hic et nunc positis talibus circumstantiis, certo et infallibiliter decipietur a *dæmone*, si ipsi *dæmoni* id permiserit, et laxaverit hâcnas ad eum tentandum et decipiendum; posita hæc præsentia, dicit et decernit Deus: Permittit *dæmoni* ut talem tentet et decipiat; unde certo sequitur talem tentari et decipi. Sicut ergo qui canem venaticum coram lepore solvit et manu mittit, dicitur canem in leporem immittere, quia canis naturaliter et certo invadet leporem, si solvatur: ita et Deus *dæmoni* permittens certam deceptionem, quam sine Dei permissu facere non poterat, censetur per eum decipere. Quod enim quis per alium facit, hoc per se facere videtur. Aliter ergo permittit mala Deus, aliter homo: homo negative, Deus positive.

Tertio, quia id facit Deus in poenam præcedentis peccati. v. g. hypocrisis et fraudis. Est ergo hæc deceptio poenitio Dei, et poena a Deo irrogata fraudulento. Quidam ergo Deo, quasi iudici et vindicti iusto, ascribatur? Deus enim ex pleno et summo dominio quod obtinet in omnes creaturas et voluntates, eas vel active in bonum, vel permissive in malum dirigit, prout ejus providentiæ vel misericordiarum, vel iuste placuerit et libaverit; tamque certo permissio ejus effectum suum sortitur, quam actio, et dixi. Cum ergo ex hæc Dei permissione et poenitione certo decipitur homo, a Deo decipi dicitur. Sic Deus « deludet illos, » *Prover. III, 34*.

Moraliter, discite hic Deum talem se ostendere hominibus, talemque se erga eos exhibere quales ipsi sunt. Humilibus se exhibet mitem et humilem, sinceris sincerum, fidelibus fidelem, aman-

fibus amicum, liberalibus liberalem, etc., superbis se præbet excelsum, subdolis subdolum, duris durum, avaris avarum, etc. Hoc est quod canit Psaltes, *Psalms. XVII, 26*: « Cum sancto sanctus eris (o Domine!) sanctum, id est plium te erga eum gerendo, benignum te illi exhibendo), et cum viro innocente innocens eris: et cum electo electus eris, et cum perverso perverteris, » *q. d.* Bono, probato et electo, bonum, probatum et electum te exhibebis: « Cum perverso perverteris, » id est non candide, non benigne; sed (ut ita dicam), prave, maligne et perverse, id est vafre, severe et hostiliter ages; ac morem tibi proprium, qui est misereri et benefacere, invertes; quia ipse ab eo qui esse deberet, inversus et perversus est. Ita S. Hieronymus et Jansenius ibidem. *Et Levit. XXV, 27*: « Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me: et ego in eadem adversus vos in furore contrario, et corripiam vos septem (id est multis) plagis propter peccata vestra. »

Sic incessit contra contumacem Pharaonem, alliciendo et mergendo eum dolose in mari Rubro; et contra superbum Nabuchodonosorem, convertendo eum in bestiam, *Daniel. iv*. Sic sepe hypocritis et impiis populis dat hypocritas et impios reges et magistratus, discipulis indoctis indoctos mæistros, morosis uxoribus morosos maritos, parentibus perversis perversos filios, etc.

Similia proverbialia sunt: « Fallacia elia aliam trahit: Est pylus ante pylum: Lis hitem serit, frus frandum: Pro cæco excoctus est: Malum malo medica: Morbum morbo adare: Lutum luto purga: Græcia cum Cretensi. »

10. PORTABUNT INIQUITATEM SUAM. — tam falsus propheta, quam qui eum consult. *Iniquitatem* vocat vindictam et poenam iniquitatis. *Ect. metonymia*; ponitur enim causa pro suo effectu, culpa pro poena.

JUXTA INIQUITATEM. — Id est fidei et mendaciter me roganti, fidei et mendaciter respondebo per pseudopropheta. *Secundo*, pari poena et intritu, uterque pro pari simulatione punietur, *scilicet* et consulens, et consultus pseudopropheta.

11. UT NON ERRET ULTRA DOMUS ISRAEL A ME, — videns scilicet alios, qui a me recesserunt, irasce, et esse punitos, *q. d.* Ut sic hæc poena Israeliam a falsorum vatum sequela liberem. Ita Polychronius.

13. TERRA (habitatores terre), et *PREVARICATOR PREVARICANS*, — id est, ut valde prævaricatur. Origenes hic, *homil. 4*, videtur terram ipsam accipere, quasi ea sit animata et ratione pollens, sicuti Plato censuit spiritum Dei esse animam mundi: sed loquitur metonymice; alibi enim contrarium discrete docet.

CONTERAM VIRGAM PANIS. — Hebraice *baculum vel cæniculum panis*, id est panem, qui vitam sustentat, *q. d.* Immittam famem in eam. Vide de hæc phrasim ea que dixi *Isaia III, 1*.

14. ANIMAS SUAS, — id est seipsum, suam vitam et salutem.

7. SI DIXERO, — id est, si jussero, si ordinavero ut gladius hostilis puniat terram peccantem.

19. IN SANGUINE, — corrumpendo aere pestifero sanguinem, qui corruptus cætera hominis membra inficit. Ita Vatablus. *Secundo*, melius Prado et Maldonatus, in sanguine, inquit, id est ad cedem et carpiticam, ut sanguis, id est vna, effundatur.

20. ET NOE, ET DANIEL, ET JOB. — Quæres, cur hi tres nominantur præ Abraham, Jacob, Mose?

Primo, Origenes apud S. Hieronymum, respondet, quia hi tres primo, prospera; *secundo*, adversa; *tertio*, rursus prospera conspexerunt. Scilicet, Noe vidit mundum integrum, mox diluvio deletum, et paulo post renovatum. Daniel vidit *dæmones* florentes, captos et reducos. Job vidit suam felicitatem, plagam et restitutionem, *q. d.* Sic et populus Israel, si peniteat, ad patriam et primam felicitatem redibit. Verum hoc non est ad propositum hujus capituli.

Secundo, S. Hieronymus ait hos tres esse quasi tria exempla divini severitatis. Nec enim Noe vir perfectus potuit iram et diluvium Dei avertere nisi a filiis, qui justi erant, et servabantur in seminarium hominum; nec Daniel potuit a populo avertere captivitatem Babylonicam, nec Job a filiis et filiabus mortem. Sed tantum Noe ipse cum suis justis a diluvio; Job a pestifera morte; Daniel a leonibus, ob suam justitiam a Deo fuerunt libera. Ita et Maldonatus. Idque satis apposite dicitur, quasi argumentetur ab exemplo. Sicut nec Noe orbem, nec Job filios, nec Daniel populum suum liberavit, ita nunc non poterunt populum suum liberare.

Tertio, et contrario S. Chrysostomus, hom. 47 in *Genes.*, respondet: Quia, inquit, Noe filios et filias; sic Daniel et Job multos alios servarunt, tum familiares, tum populares, tum subditos suos.

Quarto, plenissime Prado respondet, quia hi tres suo seculo, quasi soles justitiæ illustres orbi præfalerunt, et fuerunt salutis aliorum amatissimi; ideoque Deo charissimi, et in oratione fuerunt efficacissimi. Unde de Noe dicitur *Eccli. XIV, 47*, quod « factus est mundi reconciliatio, » ut scilicet eum restauraret. Job etiam fuit integerrimus, cap. 1, vers. 4, uti et Daniel, qui a Deo vocatur « vir desideriorum. »

Nota: Tum vivebat Daniel, cum hoc elogium de eo dedit hic Ezechiel, eumque Noe et Jobo comparavit, et tantum erat 34 annorum; nam 20 annorum erat, cum translatus est in Babylonem anno 3 *Je'kim*, qui postea adhuc 8 annis regnavit, cui successit filius Joachin, qui tertio mense translatus est in Babylonem. Hæc autem prophetat Ezechiel anno 6 a translatione Joachin, ut patet ex cap. viii, 1 et 20. Hic ergo annus 6 Joachin fuit annus 14 a translatione Danielis. Adde 14 ad 20, habebis 34 annos vite Danielis, dum hæc de eo dixit Ezechiel. Fuit ergo hic

Daniel typus Christi, cujus ultima et perfectissima ætas fuit 34 ejus anno. Daniel ergo adhuc vivens hic a Deo celebratur, et quasi canonizatur. Sic Nicolaus V Pontifex dixit de S. Antonio: « Tam recte canonizari potest S. Antonius vivens, quam S. Bernardus defunctus. » Sic S. Agatha quasi canonizavit S. Luciam viventem: dum enim S. Lucia eam invocaret, peteretque ut matrem Eutychem sanaret, audivit ab ea: « Quid a me petis, soror Lucia, quod ipsa poteris continuo prestare matri tue? » Sic et S. Paulus quasi canonizatus est a Deo dicente: « Vas electionis est mihi iste, » *Act. ix, 15*; et Joannes Baptista, *Lucæ i, 13*; et Jeremias, cap. 1, 5. Imperite ergo heretici hoc loco abutuntur, ut ex eo probent Sanctos in collis non esse invocandos. Nam *primo*, Noe et Job, hoc tempore Ezechielis non erant in ordo, sed in limbo, id est in statu non beatitudinis et visionis, sed penitentiam et caliginis: Daniel vero in terris vivebat. Ex quo juxta argumentationem hereticorum, a pari inferendum esset, non esse poscendas preces justorum adhuc viventium, quas tamen sæpe exposcit S. Paulus, postulans ut fideles orent pro se, et pro gentium conversione, ac Evangelii propagatione. *Secundo*, non vetat hic Deus ne Sancti invocentur, sed asserit se eos non exaudiri, non quod eos non amet, vel alias non exaudiat: sed quod jam tanta sint Judææ scelera et obstinatio, ut eam prorsus per Chaldeos vastare decreverit, nec ullius precibus fleat se sinet, ut illi pareat. Alias enim constat Daniele, cap. ix, 13, Judæis penitentibus libertatem et captivitate Babylonia; Job, cap. xii, 8, veniam amicis suis; Noe, ne amplius homines periret diluvio, *Genes. vii, 21*, suis precibus et sacrificiis impetrasse. Potius ergo hinc contrarium inferendum esset, scilicet invocandos esse Sanctos. Hoc enim mandavit Deus amicis Job, cap. xiii, 8, dicens: « Ita ad servum meum Job: Job servus meus orabit pro vobis. » Sic dicit rex principi quem amat: Noli orare pro isto perduelli, quia te non exaudiam, *q. d.* Alias te exaudiam, sed hæc vice non, quia scelus est enorme.

Tropologicæ S. Hieronymus: « Si Noe, ait, Job et Daniel congregati, eos qui in terra peccatrice habitant, non possunt ire Dei subtrahere; quid dicendum est de his qui putant merito parentum posse filios peccatores de gehennæ ignibus liberari? unde nec peccatorum filium justus pater poterit liberare, nec sanctæ conversationis mater impudicæ filiam dabit præmia pudicitie. E contrario parentum vitia filios non nocent, et anima que peccaverit ipsa morietur. Lot in Sodomis habitans, sed et spiritu et carne peregrinus, uxorem, quia post tergum respexerat, non liberavit; sed tantum filias, que forsitan non peccaverant. »

Denique symbolice, Abbas Pastor in *Vitis Patrum* dicebat: « Paupertas, tribulatio et discretio

sunt operationes solitariae et perfectae vitae. Scriptum est enim: Quia si fuerint hi tres viri Noe, Job et Daniel, Noe personam habet nihil possidentium; Job autem, personam tribulatum; Daniel vero, discrecentium. Si ergo sunt haec tres actiones in homine, Deus habitat in eo.»

Et S. Gregorius, hom. 16 in *Ezech.*: «In Noe, ait, Daniel et Job, praedicatores, continentis et conjugati signati sunt. Nam Noe arcam in undis rexit, et ideo figuram rectorum tenuit. Daniel in aula regis abstinentiam deditus fuit, et ideo vitam continentium signavit. Job in conjugio positus, et curam propriae domus exercens placuit, per quem digne honorum conjugatorum ordo signatur.»

Et S. Bernardus, serm. in illud *Psal.* LXXXIV: *Audiam quid loquatur in me Dominus*: «Noe, ait, Daniel et Job tres ordines exprimunt: continentium, praelatorum et conjugatorum; si tamen continentis a carnalibus desideris ad ea quae cordis sunt, id est ad spiritualia desideria, convertantur. Unde et Daniel vir desideriorum ab Angelo nuncupatur. Et prelati prodesse magis student, quam praesere: quoniam ipsos maxime decet sanctitudo. Unde et in psalmo sancti specialiter appellantur. Et conjugati mandata non transgrediuntur, ut merito plebs Domini, et oves pascuae ejus debeant nominari.» Idem S. Bernardus, serm. *De tribus ordinibus Ecclesiae ad Patres in Capitulo*: «Tres, inquit, sunt, Noe, Daniel et Job: quorum primus navi, secundus ponte, tertius vado transit. Porro tres homines, tres ordines Ecclesiae signant. Noe quidem arcam rexit

ne periret diluvio, ubi protinus rectorum Ecclesiae formam agnosco. Daniel vir desideriorum abstinentiae et castimonie deditus, ipse est solus Noe vacans continentium et penitentium ordo. Job quoque substantiam hujus mundi bene dispensans in conjugio, fidelem designat populum terrena licite possidentem, » etc.

21. JUDICIA MEA PESSIMA.—Septuaginta, ultiones, id est flagella acerbissima: vel «judicia, » id est judices, ultores, aut potius lictores, qui vindictam exigunt de sceleratis.

22. TAMEN RELINQUETUR IN EA SALVATIO.—Hebraice, *evasio*, id est, aliqui ex clade evadentes et superstitis, qui etiam educunt ex hac clade filios et filias, ut in eis servetur et propagetur stirps Abraham.

ECCE IPSI INGREDIENTUR AD VOS.—Id est, ecce ipsi abducuntur captivi in Babylonem, in qua vos estis, *q. d.* Ipsi sequuntur vos, non vos ipsos.

23. CUM VIDERITIS VIAM EORUM (scilicet mores eorum improbos, ob quos alios punivi, sed eos ex misericordia servavi: sicut) CONSOLABIMINI.—videntes merito ob tanta scelera me urbem et templum Hierosolymae everdisse, et tamen clementer servasse aliquos, eorumque filios improbos (in Babylonem licet abductos) in seminarium stirpis Abraham, cum alias gentes funditus everterem. Sic enim respondet senibus, mirantibus minus Jeremiae et Ezechielis, quomodo Deus gentem suam et urbem perderet, «aque ut alias gentes? Respondet enim militi Deum agere cum Judaeis, quos non plane disperdit, uti perdidit alias gentes.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit Deus improbos et incorrigibiles mores Judaeorum prae aliis gentibus ostendere per lignum vitis praecisum, quod prae aliis lignis ad nihil, nisi ut comburatur, aptum est. Quocirca se Jerusalem igne crematurum praedicit.

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quae sunt inter ligna silvarum? 3. Numquid tollitur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? 4. Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, et medietas ejus reducta est in favillam: numquid utile erit ad opus? 5. Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis devoraverit, et combusserit, nihil ex eo fiet operis? 6. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem. 7. Et ponam faciem meam in eos: de igne egredientur, et ignis consumet eos: et scietis quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos. 8. et dedero terram inviam et desolatam: eo quod praevaricatores exsiterint, dicit Dominus Deus.

2. EX OMNIBUS LIGNIS NEMORUM, — id est pro omnibus arboribus sylvestribus et infructiferis. Ex sumitur pro *pro*, uti et *Psal.* CXXXVIII, 6. Hoc enim est Hebraice *וְעַל מִן*, *q. d.* Quae res praestat lignum vitis aliis arbori, si fructum non fert? scilicet, adeo non praestat, ut sit omnium abjectissimum, et ad aliud non valeat, quam ut comburatur. Ita Vatablus et Maldonatus.

Nota: Deus voluit Ecclesiam et animas sanctas, non esse viridarium, nec nemus, sed vineam; ut non flores, non frondes, non ramos, sed fructum ferant. *Secundo*, ait noster Prado, Ecclesia non pomus, non ficus, sed vitis est, ob amoenitatem et fructus praestantiam. Vinum enim pro ligno vitae hominibus datum est, ut cor exhilaret, spiritus reficiat, mentem excitet, vitam foveat. Et sicut in vite, id est ligno vili et despecto, intus est succus efficacissimus et optimus: ita in Ecclesia est gratia Christi, quae per viles et pauperes apostolos, totum mundum inebriavit sua efficacia. Ad haec, hoc vinum germinat virgines, scilicet purissimas et immortales: virgo enim semper viens symbolum est immortalitatis. Hinc vitis est quasi virgo; unde hoc ejus est enigma:

Nolo thoro jungi, quamvis placeat esse maritum.

Nolo vitari thalamo, per me mea nata propago est.

Nolo sepulchra pati, scio me submergere terra.

Tertio, nulla arbor vite est feracior pro sui tenuitate, ait Plinius lib. XIV, cap. iv. Rursum: «Invenimus vitem et malum Punicam stirpe fructum tulisse, non palmitem, » ait Plinius lib. XVII, cap. xxv. Hoc viri boni et humiles faciunt, qui fructus, hoc est opera justitiae, occultant, quo fit ut tuior sit virtus, et minus insidius demonum obnoxia, qui ad explicitas merces uno agmine prosiliunt:

Vive tibi, et longe nomina magna fuge.

Vive tibi, quantumque potes praeculstra vita:

Sævum praeculstra falmen ab arce venit,

ait Ovidius, III *Trist.* eleg. 4.

Quarto, vitis frigore emoritur, ait Plinius lib. XVII, cap. xxiv; item nitro, alumine, marina aqua calida, et fabarum putaminibus: laeditur raphano, lauro, caullibus et corylio. «Laedit, inquit Plinius, odore, aut succi mixtura raphanus et laurus vitem. Olfactrix enim intelligitur, et tangi odore mirum in modum: ideoque cum juxta sit averti, et recedere, saporemque inimicum fugere. Hinc sumpsit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi praecipiens. Odit et caullem et olus omne; odit et corylum: ni procul absint, tristis atque aegra. Nitrum quidem et alumina, marina aqua calida, et fabae putamina vel erui, ultima venena sunt.» Pari modo Ecclesia et anima sancta quasi emoritur frigore aeciae, nitro et alumine irae, marina aqua amaritudinis:

laeditur raphano acoris, lauro ostentationis, oleibus vanitatis, corylio emulationis. Fugit ergo hos succos et mores inimicos.

Quinto, haec vinea Judaica a Deo et Propheta culta fuit, sed fructum non tulit. Unde excisa et praecisa, vel eradicata ad nihil valet, nisi ut comburatur, cum alia ligna praecisa valeant ad hastas, ossia, tabulas, naves et domos fabricandas. Sic ergo Judaea incorrigibilis igni tradetur, aliae gentes per Christum et Apostolos dolabuntur, ut fiant vasa ex eis in honorem. Ita S. Hieronymus et Poychronius. Huc allusit Christus, *Joan.* xv, 5, dicens: «Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.» Quod explicans S. Augustinus, tract. 81 in *Joan.*: «Ligna, ait, vitis tanto contemptibilia sunt si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint.» Idque probans ex hoc Ezechielis loco, subdit: «Unum de duobus palmis congruit, ut vitis, aut ignis. Si in vite non est, in igne erit: ut ergo in igne non sit, in vite sit. Ita Roma vitium sarmenta continuo in hieme comburimus, nec saepe alterius ligni fascies habemus. Idem S. Augustinus in *Sent.* sent. CCLXIV: «Ita, ait, sunt palmites in vite, ut viti nihil conferant, sed inde accipiunt ut vivant. Sic quippe est vitis in palmitibus, ut vitale alimentum subministrat eis, non sumat ab eis: ac per hoc et manentem in se habere Christum, et manere in Christo, discipulis utrumque predest, non Christo. Nam, praeciso palmitem, potest de viva radice alius pullulare: qui autem praecisus est, sine radice vivere non potest.»

4. UTRAMQUE PARTEM EJUS CONSUMPSIT IGNIS.—Hebraice, *utramque extremitatem*. Ex sarmentis enim vitis nihil in igne remanet: quia cum facillime ardeant, mox tota ignis depascitur. At ex aliis lignis igni injectis remanent titiones, ex quibus paxillus, aut quid aliud fieri potest. Ita S. Hieronymus et Chaldaeus, *q. d.* Medietas hujus vitis reducta est in favillam, id est medietas populi Judaici consumpta est a Nabuchodonosore sub Joakim et Joachin, altera pars brevi consumetur sub Sedecia.

Nota: Ignem vocat, extremam et acerrimam poenitentiam, quae inferitur vel gladio, vel fame, vel igne. Vide *Can.* XXVI. Septuaginta pro *וְעַל מִן* *scene*, id est *utramque*, legitur alius punctis *וְעַל מִן* *scene*, id est *annam*. Unde vertunt: *Annam purificationem ejus consumpsit ignis*, id est sarmenta quae quotannis putantur a vite, missa sunt in ignem. Sic uno anno purgavit et putavit Judaeam Deus per Pharaonem, alio anno per Nabuchodonosorem sub Joakim, alio sub Joachin, etc.

5. CUM ILLUD IGNIS DEVORAVERIT, — scilicet cum media ex parte, ut praecessit, est combustum lignum vitis, quid fiet de reliqua parte ustulata?

6. DEDI (id est dare soleo) IGNI.

7. DE IGNE EGREDIENTUR, ET IGNIS CONSUMET EOS. — Id est, si ex igne egressi fuerint, rursum in

ignem conijciam eos, ut omnino comburantur: uti in vitium sarmentis, ea quæ remanent, rursus in ignem conijciamus, g. d. iii. Judæi ex una calamitate transibunt ad aliam, ex fame ad obsidionem, ex obsidione ad necem vel captivitatem. Ita

Theodoreus. Aliter Origenes, g. d. Judæi Nabuchodonosoris clade ad Vespasianum cladem transibunt.

POSUERO FACIEM MEAM IN EOS, — obfirmavero vitium minacem ad eos puniendum.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sub specie adulteræ describitur Hierosolyma, id est Synagoga, ortus, educatio, adulterium, id est idolatriam, sorores, scilicet Sodoma et Samaria; repudium, et rursus reconciliatio cum Deo marito, per Da. vocationem et gratiam, et Synagoga penitentiam. Primo ergo, describit Propheta Dei in Synagoga beneficia, quod nimirum in Ægypto eam afflictam, nudam et miseram collegit, honestavit, uxorem duxerit, omnibusque ornamentis dotavit. Secundo, vers. 15, describit ejus adulteria, quod scilicet omnibus his Dei ornamentis abusa sit ad cultum idolorum, quodque lupanaria, id est aras et idola, passim ad omne caput via erexit, ibique deos Ægyptiorum, Chaldeorum aliarumque gentium colerit. Tertio, vers. 35, invidet ei penam, tum lapidationis, quasi adulteræ; tum gladii, quasi homicidæ; tum ignis, quasi incendiariæ, eo quod filios suos coneremarit idolo Moloch. Quarto, vers. 40, docet quod impietate vicerit sorores suas, scilicet Sodomam et Samariam. Denique, vers. 53, promittit se eam cum sororibus e captivitate tum Babylonicam, tum potius diaboli per Christum reducturam. Datur ergo hoc cap. vivus typus et schema animæ peccatricis et penitentis.

Tropologicè ergo, mutato tantum nomine, totum hoc caput congrue adaptabis animæ tuæ fidei, cum a fide in hæresim, aut infidelitatem; tum peccatrici, cum a statu gratiæ in statum peccati; tum religiose, cum a vita religiosa ad sæcularem, relicto Deo sponso suo, redit et prolabitur. Simili schemate sponse adulterantis idolatriam et peccata Hierosolymæ depingit Jeremias, cap. ii (1).

1. Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 2. Fili hominis, notas fac Jerusalem abominationes suas: 3. et dices: Hæc dicit Dominus Deus Jerusalem: Radix tua, et generatio tua de terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. 4. Et quando nata es, in die ortus tui, non est precibus umbilicus tuus, et aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis. 5. Non peperit super te oculus, ut faceret tibi unum de his, miseris tui: sed projecta es super faciem terre in abjectione animæ tuæ, in die qua nata es. 6. Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo, et dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Vive, dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo vive. 7. Multiplicatam quasi germen agri dedi te: et multiplicata es, et grandis effecta, et ingressa es, et pervenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, et pilus tuus germinavit: et eras nuda, et confusione plena. 8. Et transivi per te, et vidi te: et ecce tempus tuum, tempus amantium: et expandi amictum meum super te, et operui ignominiam tuam. Et juravi tibi, et ingressus sum pactum tecum (ait Dominus Deus), et facta es mihi. 9. Et lavi te aqua, et emundavi sanguinem tuum ex te: et unxi te oleo. 10. Et vestivi te discoloribus, et calceavi te ianthino: et cinxi te bysso, et indui te subtilibus. 11. Et ornavi te ornamento, et dedi armillas in manibus tuis, et torquem circa collum tuum. 12. Et dedi in aurem super os tuum, et circulos auribus tuis, et coronam decoris in capite tuo. 13. Et ornata es auro, et argento, et vestita es bysso, et polymito, et multicoloribus: similam, et mel, et oleum comediisti, et decora facta es vehementer nimis: et proficisti in regnum. 14. Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus Deus. 15. Et ha-

(1) Sequuntur usque ad cap. xix prophetiæ pertinentes ad regnum universum. He prophetiæ, ut præcedentes a cap. xii, sexto captivitatis anno videntur editæ.

bens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo; et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieres. 16. Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hæc inde consueta: et fornicata es super eis, sicut non est factum, neque futurum est. 17. Et tulisti vasa decoris tui de auro meo, atque argento meo, quæ dedi tibi: et fecisti tibi imagines masculinas, et fornicata es in eis. 18. Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, et operuisti illas: et oleum meum, et thymiana meum posuisti coram eis. 19. Et panem venum, quem dedi tibi, similam, et oleum, et mel, quibus enutrivisti te, posuisti in conspectu eorum in odorem suavitatis, et factum est, ait Dominus Deus. 20. Et tulisti filios tuos et filias tuas, quas generasti mihi: et immolasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio tua? 21. Immolasti filios meos, et dedisti, illos consecrans eis. 22. Et post omnes abominationes tuas et fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda, et confusione plena, conculcata in sanguine tuo. 23. Et accidit post omnem militiam tuam (væ, væ tibi, ait Dominus Deus) 24. et edificasti tibi lupanar, et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. 25. Ad omne caput viæ edificasti signum prostitutionis tuæ: et abominabilem fecisti decorem tuum: et divisisti pedes tuos omni transeunti, et multiplicasti fornicationes tuas. 26. Et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carnum: et multiplicasti fornicationem tuam ad irritandum me. 27. Ecce ego extendam manum meam super te, et auferam justificationem tuam: et dabo te in animas odientium te filiarum Palæstinarum, quæ erubescunt in via tua sclerata. 28. Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta: et postquam fornicata es, nec sic es satiata. 29. Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldeis: et nec sic satiata es. 30. In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus; cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis, et prociacis? 31. Quia fabricasti lupanar tuum in capite omnis viæ, et excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fastidio augens pretium, 32. sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos. 33. Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, et dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. 34. Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, et post te non erit fornicatio: in eo enim quod dedisti mercedes, et mercedes non accepisti, factum est in te contrarium. 35. Propterea meretrix audi verbum Domini. 36. Hæc dicit Dominus Deus: Quia effusus est as tuum, et revelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, et super idola abominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum, quos dedisti eis: 37. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos, quibus commixta es, et omnes quos dilexisti, cum universis quos oderas: et congregabo eos super te undique, et nudabo ignominiam tuam coram eis, et videbunt omnem turpitudinem tuam. 38. Et judicabo te iudiciis adulterarum, et effundentiam sanguinem: et dabo te in sanguinem furoris et zeli. 39. Et dabo te in manus eorum, et destruent lupanar tuum: et demolientur prostibulum tuum: et denudabunt te vestimentis tuis, et auferent vasa decoris tui: et derelinquent te nudam plenamque ignominia: 40. et adducent super te multitudinem, et lapidabunt te lapidibus, et trucidabunt te gladiis suis. 41. Et comburent domos tuas igni, et facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: et desines fornicari, et mercedes ultra non dabis. 42. Et requiescet indignatio mea in te: et auferetur zelus meus a te, et quiescam nec irascar amplius. 43. Eo quod non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, et provocasti me in omnibus his: quapropter et ego vias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, et non feci juxta scelera tua in omnibus abominationibus tuis. 44. Ecce omnis, qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud, dicens: Sicut mater, ita et filia ejus. 45. Filia matris tuæ es tu, quæ projecit virum suum, et filios suos: et soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt viros suos, et filios suos: mater vestra Cethæa, et pater vester Amorrhæus. 46. Et soror tur-